

**Управління освіти і науки Сумської міської ради
Сумський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 25
«Білосніжка»**

К О Н С У Л Ь Т А Ц І Я
**«Формування соціально-громадянської
компетентності дошкільників»**

Діти живуть сьогодні в досить складних соціально-економічних умовах, обумовлених зламом епох і, відповідно, - зміною світосприймання, переоцінкою системи цінностей, дисгармонізацією зв'язків особистості з суспільством. Це все впливає на дитину, тому що відсутність власного досвіду життя змушує її приймати ті правила, життєві орієнтири й пріоритети, які поширені у світі дорослих. █

Не можна не погодитися з думкою М. Є. Мішечкіної, що нікому не байдуже, якими виростуть діти. Історична та світова практика доводить, що головна мета виховання це формування гармонійно розвиненої особистості, підготовленої до самостійного життя. Сучасне суспільство потребує людей, здатних приймати самостійні рішення, брати на себе відповідальність доводити власну думку, а не очікувати вказівок, довіряти собі та світу. Але дорослі, надто культивують відчуття залежності у дітей. Зрештою, вони виростають пасивними, сприймають оточуючий світ вороже. Саме тому, педагоги та батьки повинні особливу увагу приділяти проблемам формування соціальної компетентності у вихованні дітей, адже вона впливає на те якою дитина уявляє себе у світі, як вона в дорослому житті сприйматиме проблеми: як неприємність чи трагедію.

Розпочинається формування виховання соціальної компетентності з дошкільного віку. Оскільки, як зазначила О.Ю. Молчанова, дошкільна освіта – перша ланка у неперервній системі освіти, і від того, який початковий «старт» буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка його особистісного розвитку, життєві установки та світорозуміння дорослої людини. У зв'язку з цим особливо актуальною є проблема формування виховання соціальної компетентності особистості вже з дошкільного віку. Одне з найважливіших завдань педагогів та батьків, як справедливо вважає М. Мішечкіна, дати дітям правильне уявлення про себе й оточуючу дійсність, навчити почуватися господарем долі. І саме батьки та педагоги мають закласти в дитині те, що допоможе їй надалі пройти нелегкий шлях дорослішання. Від них залежить, якою виросте дитина, яке місце в суспільстві посяде.

Е. Г. Цетліна доводить, що для нормального розвитку кожна дитина має потребу в атмосфері любові і психологічному благополуччі та захищеності. Якщо, цього немає, дитина відчуває негативні переживання, усвідомлюючи чи не усвідомлюючи їх, що відображається на її розвитку. Дитина сприймає любов оточуючих її людей фізично, інтелектуально, емоційно. І якщо вона недоотримує її, по будь-якому каналу, то це підштовхує до інфантильної поведінки, до неадекватних захисних поведінкових реакцій, формуючи соціальний страх у різних її формах - тривоги, провини, гніву, що ми називаємо соціальною

некомпетентністю. Вчена стверджує, що соціально-некомпетентні діти – це діти які не вміють гармонійно взаємодіяти самі з собою, з соціумом, з зовнішнім світом.

Першою фазою формування соціальної компетентності дитини є виховання в сім'ї. Тут дитина встановлює свої перші зв'язки з іншими людьми, з рідними. на всіх етапах життя людини сім'я є найважливішим компонентом мікросередовища. У житті дитини протягом перших років домінують соціалізуючі впливи сімейного оточення. Перевага сім'ї як виховного колективу полягає в тому, що дитина має можливість постійно спостерігати поведінку батька й матері в неофіційних сімейних стосунках; спілкуватися з людьми різного віку, статі, життєвого досвіду; просто і природно залучатися до реального життя. У сім'ї складаються емоційно насичені взаємини між батьками і дітьми, які мають особистісний характер, набувається необхідний соціальний досвід.

Другою фазою розвитку соціальної компетентності є формування початкових соціальних зв'язків дитини поза межами родини. Такі зв'язки діти встановлюють з однолітками й новими дорослими в дошкільному закладі. Саме в дошкільному закладі вони набувають важливого суспільного досвіду, основних знань і вмінь, необхідних для подальшого життя серед людей, залучаються до різних видів діяльності. Інакше кажучи, якщо в сім'ї дитина соціалізується у визначених умовах взаємин членів родини, то дошкільний заклад, значно розширюючи коло близьких і далеких людей, презентує їх взаємини у виховному контексті.

Відтак тим соціальним інститутом, що відповідає за соціальну зрілість дітей дошкільного віку, має бути дошкільний заклад з його виховною, консультативною та просвітницькою функціями. Саме специфіка дитячого дошкільного закладу, як зазначає, О. Л. Кононко, сприяє полегшенню процесу входження зростаючої особистості в широкий світ реальних соціальних відносин, прищепленню навичок практичного життя, її індивідуалізації та соціалізації. Неаби яку роль у цій роботі відіграють дорослі, а саме: батьки, вихователі. Найближчі дорослі створюють певний виховний простір, який відповідає умовам духовності, захисту, раціонального дозування позитивних та негативних переживань, що давало б дитині відчуття впевненості в собі та людях, які їх оточують. Дорослий з одного боку виступає для дитини носієм знань, умінь, моральних цінностей, а з іншого боку – безпосереднім організатором виховного процесу .

Перебування дитини в людському оточенні сприяє становленню соціальної компетентності, досвідченості, обізнаності; у дошкільника формуються певна соціальна поведінка, здатність бути адекватним ситуації, вимогам і сподіванням авторитетних дорослих; розвиваються соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності. Значення соціального

розвитку для особистісного становлення полягає, передусім у формуванні соціальної компетентності та гарантує усвідомлення дитиною того, як слід себе поводити, щоб бути гармонійною, співзвучною з іншими, почувати себе в будь-якому товаристві комфортно.

Саме тому, основне завдання вихователів формувати у дітей соціальну компетентність. Оскільки в дошкільному віці основним видом діяльності є гра, то з дітьми необхідно гратися. Адже, як зазначає М. Михайленко, у грі формуються відносини між дітьми та дорослими: дитина набуває позитивний досвід спільних дій. Граючи, дитина поетапно освоює нові способи поведінки в проблемних ситуаціях, засвоює їх. Позитивний процес зміни дитини в грі не відбувається автоматично. Він можливий, якщо дорослий створює атмосферу взаєморозуміння.

Вчені радять для розвитку соціальної компетентності дошкільника вихователю використовувати системи соціоігрових занять, які спрямовані на допомогу дитині в усвідомленні себе, своїх відчуттів і своїх взаємин зі світом через збагачення сенсорного досвіду.

Соціоігрові заняття орієнтують на розвиток уміння сприймати однолітків, на соціальну перцепцію, допомагають організувати роботу з формування деяких соціальних навичок дітей, уміння співпрацювати. На таких заняттях дитина не просто пристосовується до ситуації, пасивно реагуючи на систему впливу, а на основі сформованих якостей особистості, засвоєного морального досвіду вона переломлює вплив зовнішнього середовища й більш-менш усвідомлено займає внутрішню позицію.

На думку М. Михайленко на соціоігрових заняттях необхідно:

- створити умови для переживання єдності з іншими, радості в процесі спілкування, для прояву внутрішньої психологічної активності;
- прагнути підвести дитину до переживання власної індивідуальності, неповторності, унікальності;
- допомогти в набутті позитивного досвіду самопізнання й самовираження, що є основою для переходу дитини на наступний рівень – персоналізації, який характеризується індивідуальним вибором поведінки, формуванням ціннісної орієнтації;
- через соціально орієнтовану діяльність зорієнтувати дитину на інший суб'єкт соціального життя, розвинути сприйнятливність, емпатію;
- емоційно підтримувати дітей, звертати увагу на прояви ініціативи, доброзичливо реагувати на дії дитини;
- повторення висловлювань дитини “слово в слово”, більш повний опис пережитих ними почуттів і переживань будуть говорити дитині про прийняття її дорослими.

Вирішальний фактор у створенні благополучного психологічного клімату на заняттях – емоційний стан дорослого, його настрої, інтерес, адже діти набагато гостріше все сприймають, ніж дорослі.

М. Михайленко зазначає, що у системі занять необхідно враховувати такі вікові особливості психіки, як: образне мислення; перевага емоційного компоненту; провідна діяльність (ігрова) як універсальний засіб профілактики й компенсації психоемоційних проблем дітей.

Позитивний процес зміни дитини в грі відбувається автоматично. Він можливий, якщо дорослий емоційно співпереживає дитині, сприймає її настановлення й виражає щире віру в можливості дитини, створює атмосферу взаєморозуміння. Також, необхідно уникати прямих оцінок особистості й характеру дитини.

На соціоігрових заняттях дитина в особливих ігрових умовах моделює:

- ✓ відносини в наочно-дійовій формі, починає краще в них орієнтуватися;
- ✓ долає особистісний егоцентризм, починає краще усвідомлювати себе, в неї зростає впевненість у собі й здатність спілкуватися;
- ✓ у грі формуються реальні стосунки співпраці між дитиною і її однолітками; дитина набуває позитивного досвіду спільних дій;
- ✓ граючись дитина поетапно освоює нові способи поведінки в проблемних ситуаціях, засвоює їх.

Використання всіх аналізаторів у процесі комунікації, збагачення соціально-природного середовища сприяють розвитку у дитини старшого дошкільного віку соціальної компетентності .

Не можна не погодитися з думкою Л. Боровцової, що Формування у дошкільних навчальних закладах соціальної компетентності можливе за таких умов, як:

- 1) цілеспрямована робота завідуючої і методиста по навчанню вихователів встановлення з батьками довірливого ділового контакту;
- 2) вивчення вихователями відношення дітей до себе з використанням традиційних методик і їх розповідей про особисті переживання в дошкільному закладі і сім'ї;
- 3) планування спільної виховної та навчальної роботи дошкільного закладу із сім'єю;
- 4) участь батьків у виховній та навчальній роботі дитячого садка з врахуванням їх інтересів та побажань;
- 5) реалізація індивідуального підходу до кожної дитини в дошкільному закладі, систематичний аналіз можливостей, інтересів і нахилів дитини в сім'ї.

Отже, сім'я і дитячий дошкільний заклад мають свою специфіку, особливості впливу на дитину, свої виховні засоби. Ці осередки не

взаємовиключають один одного й не конкурують між собою, а взаємодоповнюють і корегують впливи один одного. Розвиток соціальної компетентності дитини залежить від спільних зусиль батьків та педагогів.

Таким чином, формуванню соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку сприяє цілеспрямоване виховання, розвиток емоційно-оцінної сфери, ознайомлення з моральними нормами і духовними цінностями, розвиток комунікативних навичок у процесі спілкування з оточуючим світом. Між «внутрішнім світом» і його зовнішніми формами вияву існує тісний зв'язок. Неможливо сформувати основи соціальної компетентності у дитини, якщо вона не навчилася давати оцінку своїм вчинкам, використовувати набуті знання у практиці встановлення нових взаємовідносин, не помічає змін у настрої оточуючих, центруючи увагу лише на власних переживаннях.